

SPIS TREŚCI

BIOGRAMY I WSPOMNIENIA

<i>Stanisław Dubisz: Profesor Władysław T. Miodunka (1945–2024)</i>	7
---	---

ARTYKUŁY I ROZPRAWY

Zdrowie psychiczne i język – z dr Anną Baran na temat stygmatyzacji, depresji i prewencji samobójstw rozmawia Radosław Pawelec	12
<i>Małgorzata Ciunovič: „Psychiatryk w Las Vegas”: o internetowych użyciach leksemu psychiatryk</i>	18
<i>Łukasz Krawczyński: Wariat, psychopata, świr. Medialny obraz osób z zaburzeniami psychicznymi na podstawie przykładów z prasy codziennej</i>	31
<i>Marek Teler: Samobójstwa artystów i sposób ich prezentacji na łamach przedwojennej prasy</i>	47
<i>Anita Kwiatkowska: Definiowanie samobójstwa w grupach medycznych i niemedycznych – analiza badań fokusowych</i>	62
<i>Małgorzata Osowska: Walka z demonem, psychiczna cukrzyca, dziecięca bezsilność. Język, autonarracja i przezwyciężanie kryzysów psychicznych</i>	75
<i>Radosław Robert Pawelec: Obłąd czterech wieszczów – leksemy obłąd i obłąkanie oraz słowa powiązane słowotwórczo w tekstach Adama Mickiewicza, Juliusza Słowackiego, Zygmunta Krasińskiego i Cypriana Norwida</i>	90

RECENZJE

<i>Józef Porayski-Pomsta: Stanisław Dubisz, Język pism Józefa Piłsudskiego, Dom Wydawniczy „Elipsa”, Warszawa 2023</i>	107
--	-----

CONTENTS

BIOGRAPHICAL NOTES AND REMINISCENCES

<i>Stanisław Dubisz</i> : Professor Władysław T. Miodunka (1945–2024)	7
---	---

PAPERS AND DISSERTATIONS

Mental health and language – Radosław Pawelec in conversation with Dr Anna Baran on stigmatization, depression and suicide prevention	12
<i>Małgorzata Ciunovič</i> : „A looney bin in Las Vegas.” The lexeme <i>psychiatryk</i> ‘mental hospital’ as used across the Internet	18
<i>Łukasz Krawczyński</i> : Madman, psychopath, nut job. Media representations of people with mental disorders based on Polish daily press	31
<i>Marek Teler</i> : Suicides of artists and their portrayal in Polish press before WWII	47
<i>Anita Kwiatkowska</i> : Defining suicide in medical and non-medical groups: A report from focus group interviews	62
<i>Małgorzata Osowska</i> : <i>Fighting a demon, mental diabetes, helplessness of a child.</i> Language, self-narrative and overcoming mental health crises	75
<i>Radosław Robert Pawelec</i> : <i>Obłąd</i> (‘madness’) as seen by the four great Polish bards. The lexemes <i>obłąd</i> and <i>obłąkanie</i> , and their derivatives in texts by Adam Mickiewicz, Juliusz Słowacki, Zygmunt Krasiński, and Cyprian Norwid	90

REVIEWS

<i>Józef Porayski-Pomsta</i> : <i>Stanisław Dubisz, Język pism Józefa Piłsudskiego,</i> <i>Dom Wydawniczy „Elipsa”, Warszawa 2023</i>	107
--	-----

W ZESZYCIE

Wywiad ze specjalistką w dziedzinie suicydologii, psychiatrą i naukowcem Anną Baran na temat zależności między zdrowiem psychicznym a językiem, m.in. o stygmatyzacji, depresji i prewencji samobójstw. Kolejne artykuły w numerze w całości poświęconym tym zagadnieniom prezentują różne spojrzenia na język i komunikację: językoznawcze, medioznawcze, historyczne i socjologiczne.

Wśród słów wzmacniających negatywny stereotyp leczenia psychiatrycznego wymieniany jest leksem *psychiatryk*. Pragmatycznojęzykowa analiza jego współczesnych użyć w Internecie prowadzi do wniosku, że dominują jego kontekstowe znaczenia wzmacniające negatywny stereotyp hospitalizacji psychiatrycznej, a same placówki (w przykładach często żartobliwych, na granicy potoczności i obraźliwości) jawią się jako miejsca odstrasżające, patologiczne albo śmieszne i niezrozumiałe.

Jeszcze silniej stygmatyzujące były użycia słów nazywających osoby z zaburzeniami psychicznymi w 2016 r. W badaniu medioznawczym i językowym, obejmującym konteksty w prasie codziennej, można odtworzyć ich obraz, obejmujący różnorodne negatywne elementy, jak np. zbytne uleganie emocjom (*bestie*) lub też kierowanie się wyrachowaniem i czystym rozumem (*maszyny*). Wyraźne są różnice w opisie *psychopatów* (charyzmatyczni, wzbudzający sympatię) oraz *świrów/wariatów* (mroczni, wycofani, wzbudzający lęk).

Sposób ukazywania samobójstw artystów na łamach prasy z lat 20. i 30. znacznie odbiega od współczesnych norm zalecanych autorom podobnych tekstów. Przedwojenni dziennikarze żywo interesowali się tym zagadnieniem, a zwłaszcza przyczynami, dla których dochodziło do tragedii, i wskazywali je w swoich artykułach, co nieuchronnie prowadziło do niebezpiecznych uproszczeń – z punktu widzenia współczesnej prewencji samobójstw. Podobnie można ocenić szczegółowe opisy przebiegu zdarzeń, ukierunkowane na przekazanie wielu szczegółów z życia prywatnego gwiazd, w tym dotyczących ich stanu zdrowia.

Język używany w odniesieniu do samobójstw przez grupy studentów kierunków niemedycznych i medycznych dość wyraźnie się różni, co widać w badaniach fokusowych obu grup. Te pierwsze grupy posługują się językiem standardowym i licznymi określeniami rozmywającymi znaczenie jako synonimami dla samobójstwa, co może pośrednio wskazywać na społeczne tendencje do językowej neutralizacji słów stresujących, obarczonych dużym ładunkiem emocjonalnym. Grupy medyczne osadzają temat samobójstwa raczej w kontekście swojej codzienności. Nie są używane prawie żadne przymiotniki czy określenia oceniające, a śmiałość używania słowa *samobójstwo* (a nie synonimów) wskazuje na większą odporność na rozmowę o śmierci.

Analiza narracji dwóch osób publicznych, ale różnych pod względem płci, zawodu i doświadczeń życiowych ukazuje, jak szukają one sposobów przybliżenia swoich doświadczeń, odwołując się do poczucia wyobcowania, uwikłania, niezawinionego cierpienia. Kryzys zdrowia psychicznego jest „ciemną siłą”, elementem inwazyjnym wobec zdrowej tożsamości narratora. Podobieństwo między osobami stanowią ich trudności w znalezieniu poręcznego języka mówienia o chorobie, który nie byłby uwięziony między nomenklaturą medyczną a wyrażeniami potocznymi wzmacniającymi krzywdzące stereotypy.

Słowa *obłąd* i *obłąkanie* w historii języka polskiego są związane z błędzeniem. W XIX wieku te ich znaczenia są nadal żywe, zarazem kształtują się też nowe, związane ze sferą psychiczną. W literaturze romantyzmu można dostrzec elementy zbieżne z treścią słowa *obłąd* jako terminu we współczesnej psychiatrii. Godne odnotowania fakty językowe związane z tymi słowami w twórczości wielkich romantyków to m.in. ambiwalencja poznawcza: obłąd był kojarzony również ze szczególnymi zdolnościami poznawczymi, a także aksjologiczna: widoczna jest stygmatyzacja osób chorych psychicznie.

Słowa kluczowe: stygmatyzacja – depresja – prewencja – samobójstwo – *psychiatryk* – stereotyp językowy – pragmatyka językowa – szpital psychiatryczny – media – prasa codzienna – medialny obraz świata – osoby z zaburzeniami psychicznymi – etykietowanie osób z zaburzeniami psychicznymi – próba samobójcza – język – językowy obraz świata – wywiady fokusowe – analiza narracyjna – zdrowie psychiczne – kryzys psychiczny – autonarracja – dyskurs publiczny – *obłąd* – *obłąkany* – romantyzm – ambiwalencja aksjologiczna.